

Reformacija na Slovenskem

a) Oznaka pojma

Pojem označuje evropsko versko in družbeno gibanje v 16. stoletju, ki se je zavzemalo za obnovo cerkve v smislu prvotnih krščanskih načel. Privedlo je do razdelitve zahodnega krščanstva.

b) Cerkevna uprava

Cerkvena uprava je imela središče razdeljeno na dve cerkveni vplivni področji po reki Dravi: na severu so bili verniki podrejeni nadškofiji v **Salzburgu**, na jugu pa patriarhu v **Ogleju**.

c) Duhovne in kulturne razmere na Slovenskem do začetkov reformacija in ustanovitev ljubljanske škofije

Na kulturne razmere na Slovenskem je imel najmočnejši vpliv **humanizem** – filozofsko družbeno gibanje v Evropi v 15. stoletju. Najprej se je razširil po primorskih mestih. Uveljavljali so ga posamezniki, ki so pripadali naprednim italijanskim humanističnim skupinam. Med njimi je izstopal koprski škof **Peter Pavel Vergerij**, ki je kot diplomat rimske kurije veliko potoval po Evropi ter se seznanil z idejami protestantizma. Pomagal je Primožu Trubarju pri njegovem književnem delu.

V Trstu pa so se kritiki uradnega katolicizma zbirali okrog **Petra Bonoma**, pri katerem je poiskal zatočišče Primož Trubar, ko so ga zaradi pridiganja proti zidavi cerkva izgnali iz Ljubljane. Svetlo izjemo je predstavljal dvor ljubljanskega škofa **Krištofa Ravbarja**, ki se je občasno spreminjal v osrednje slovensko humanistično središče. Iz njegovega kroga je znan arhitekt **Avguštin Prygl** iz Laškega.

Ostali slovenski humanistični učenjaki so **delovali na Dunaju**: **Bernard Perger** je napisal prvo humanistično latinsko slovnico, **Matija Hvale** iz Vač je napisal učbenik za študij filozofije na dunajski univerzi, **Andrej Perlah** je znan po delih iz astronomije in medicine. **Žiga Herberstein** je bil diplomat v službi cesarjev Maksimiljana I., Karla V. in drugih. Med najbolj znane Slovence 16. stoletja pa še danes prištevamo skladatelja **Jacobusa Gallusa**. Glasbene izraze renesančne beneške glasbe je razširil po srednji Evropi in uvedel v to zvrst glasbe številne nove sestavine. Med glasbenimi ustvarjalci renesanse se je proslavil Jurij Slatkonja iz Ljubljane, ki je na dunajskem dvoru ustanovil priznani pevski zbor (v sodobnosti Dunajski dečki).

Ustanovitev ljubljanske škofije

Cesar je Friderik III. Je po zasedbi ozemlja Celjskih želel na njem vzpostaviti nadzor me le na državoupravnem, temveč tudi na cerkvenem področju. Na ozemlju južno od Drave, ki je bilo pod cerkvenim primatom Oglejskega patriarhata, je leta 1461 s posebno listino ustanovil ljubljansko škofijo, ki jo je naslednje leto potrdil tudi papež Pij II. Prva dva škofa sta bila znana Slovence **Sigismund Lamberg** in že omenjeni **Krištof Ravbar**.

Slovenska protestantska cerkev

a) Začetki reformacije

V prvi polovici 16. stoletja se je v slovenskih deželah med reformatorskimi smermi širil **protestantizem** (luteranstvo). Največ zaslug za začasno zmago protestantizma na

Slovenskem je imel **Primož Trubar**. S primerno teološko izobrazbo in humanistično širino je kot kanonik v Ljubljani kritiziral »nemoralno« življenje katoliških duhovnikov na eni strani ter ljudsko praznoverje na drugi strani. Trubarjevo osrednje delo je postalo pisanje, prevajanje in tiskanje knjig, ki jih je posredoval v domovino in bil na ta način še bolj poznan.

b) Odnos deželnega kneza in stanov do protestantizma ter oblikovanje slovenske protestantske cerkve in protestantskega šolstva

Nadvojvoda **Ferdinand I.** je zaradi zapletenih političnih razmer v cesarstvu in zaradi obrambe pred Turki pustil protestantizem, tako da so si stanovi Kranjske, Koroške in Štajerske začeli prestopati na stran protestantizma in si začeli prisvajati versko svobodo. Začeli so ustanavljati protestantske cerkve. Ti so povabili Trubarja, da je v Ljubljani prevzel mesto **intendenta** kranjske protestantske cerkve. V tem času je izdelal cerkveni red z natančno cerkveno organizacijo s slovenskim jezikom kot glavnim jezikom verskih obredov ter verskega nauka v slovenskih deželah. Imenoval se je »**Cerkovna ordninga**«.

c) Pomen reformacije za začetek in razvoj slovenskega knjižnega jezika in narodne identitete

Pred začetkom pisanja in izdajanja cerkvene literature pa je Primož Trubar moral rešiti vprašanje slovenskega knjižnega jezika. Za osnovo je vzel **ljubljski mestni govor** z vplivi **dolenjskega** in **gorenjskega** narečja. Za črkopis je izbral gotico, nato pa latinico. Slovenci smo leta **1575 v Ljubljani** dobili **prvo tiskarno** (tiskar **Janž Mandelc**).

Prve slovenske tiskane knjige:

- **Primož Trubar:** objavil je 22 knjig v slovenskem jeziku in dve v nemščini – 1550: Katekizem, Abecednik; Ta evangeli sv. Matevža, Ta celi novi testament
- **Sebastijan Krelj:** Otročja biblija, Postila slovenska
- **Jurij Dalmatin:** 1584 – prevod celotnega Svetega pisma
- **Adam Bohorič:** 1584 – Zimske urice (prva slovenska slovnica)
- **Hieronim Megiser:** Nemško-latinsko-slovensko-italijanski slovar

Kmečko reformacijsko gibanje

a) Reformacija med kmeti in nastajanje sekt

Protestantska vera pri **kmetih** ni bila priljubljena. Zanja se je ogrela le manjšina tega sloja (okoličani mesta Kamnik, Krško in Radovljica). Nastale so tudi sekte:

1. prekrščevalcev, ki se je v slovenske dežele razširila z nemškega ozemlja v začetku 16. stoletja. Temeljila je na idejah: - o ponovnem krstu odraslih, enakost vseh ljudi na temelju biblijskih nauk, zanikanje vsakršne oblasti.

2. novih štiftarjev, skakačev, bičarjev, mučencev itd.

Sekta novih štiftarjev se je pojavila v času hrvaško-slovenskega kmečkega upora. Njeni zagovorniki so se zavzemali za spontano izražanje čustev v obredih, v katerih bi bilo dovoljeno mučenje samega sebe z bičanjem, metanjem na zemljo, skakanjem, z namenom, da bi se jim »prikazovali« svetniki.

Odnos slovenskega protestantizma do kmečkih oblik religioznosti (verskih sekt) je bil negativen. Obenem pa so imeli tudi kmetje večinoma negativen odnos do protestantskih idej.

b) Ohranitev protestantizma in kalvinizma v Prekmurju

Večina slovenskih kmetov je sprejela protestantizem, na Goričkem pa se je uveljavil kalvinizem. Še danes jih je približno ena četrtna ostala protestantov in kalvinistov. Med kulturnimi ustvarjalci v Prekmurju je bil pomemben **Štefan Küzmič**, ki je v prekmurščino prevedel Novo zavezo.